

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Katholieke oecumene? (2)

De congregatie voor de geloofsleer over de kerk

In zijn dissertatie *Doop en kerk* maakt dr. P.L. Voorberg onderscheid tussen een wettige doop en een geldige doop. Een wettige doop is een doop 'in optima forma' en kan alleen bediend worden in de ware kerk. Maar een buiten de ware kerk bediende doop kan wel geldig zijn, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Dan hoeft bij

overgang naar de kerk de doop niet opnieuw bediend te worden. Toen deze visie in januari 2007 bekend werd, brak een storm van verontwaardiging los. Vele ingezondens in het *Nederlands Dagblad* legden getuigenis daarvan af. Hoe durfde Voorberg een elders bediende doop onwettig te noemen? Dat ware-kerk-denken hadden we toch inmiddels wel overwonnen?

B. Kamphuis ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Kamphuis	
Katholieke oecumene (2)	17
<i>Meditatief</i> - A.J. Mol	
Prijs de Heer!	21
<i>Wandelen met God</i> - K. van den Geest	
Open en eerlijk	22
<i>Achtergronden</i> - J.D. van Loon	
Letterlijke scheppingsdagen?	25
<i>Van binnen naar buiten</i> - G. Riemer	
Klimaatverandering in de wereldkerk	28
<i>Schriftstudie</i> - W. Wierenga	
De ene erfgenaam (2)	32
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik	
Bij de Jakobsbron	34
<i>Uit de kerken</i>	

Dat Voorberg ondertussen een ruimhartig pleidooi voerde voor dooperkenning sneeuwde helemaal onder.

Enige tijd later legde Antoine Bodar in zijn column in het *Nederlands Dagblad* ons gereformeerden de verklaring *Ad catholicam profundius* uit. Hij betoogde dat de bruid van Christus nu al concreet aanwezig is in de kerk van Rome. Het was een staaltje ware-kerk-denken dat verder ging dan welke vrijgemaakte theoloog ooit gewaagd had. Nu echter geen verontwaardiging en geen ingezondens. Kennelijk wordt van een roomse theoloog veel meer geaccepteerd dan van een vrijgemaakte. Toch is er alle reden die rooms-katholieke kerkvisie te evalueren. Hoe verantwoord is de visie van de congregatie voor de geloofsleer?

Onveranderlijke waarheid?

In 1863 liet Paus Pius IX een encycliek uitgaan waarin hij de 'uiterst zware dwaling' bestreed, waarin vele katholieken zich bevinden, dat mensen die vreemd zijn aan de katholieke een-

heid het eeuwige leven kunnen verwerven. Weliswaar houdt God in zijn barmhartigheid er rekening mee als mensen niet beter kunnen weten, maar diegenen die van de eenheid van de katholieke kerk en van de bisschop van Rome hardnekkig gescheiden zijn, kunnen het eeuwige heil niet verkrijgen.⁴ Deze opvatting was toen en tot diep in de twintigste eeuw gemeengoed in de rooms-katholieke kerk. Nu schrijft de congregatie voor de geloofsleer in het commentaar bij de verklaring *Ad catholicam profundius* dat de kerken die voortgekomen zijn uit de Reformatie 'heilbrengende betekenis' hebben. Dat is in overstemming met de uitspraak van het Tweede Vaticaans Concilie in het decreet over de oecumene *Unitatis Redintegratio* uit 1964. In dat decreet wordt in art. 3 gezegd dat de van Rome gescheiden kerken en gemeenschappen, ondanks de gebreken die hun aankleven, toch niet zonder betekenis en gewicht zijn voor het mysterie van het heil. 'De Geest van Christus weigert immers niet ze te gebruiken als heilsmiddelen'.⁵ In de verklaring *Dominus Jesus* uit 2000 wordt die passage aangehaald en uitdrukkelijk ook betrokken op de protestantse kerken (art. 17). In de ruim honderd jaar tussen 1863 en 1964 is er dus het nodige veranderd. In 1863 vond de paus het niet nodig om op de heilbrengende

heftige discussies afgespeeld. Vernieuwingsgezinde rooms-katholieke theologen probeerden recht te doen aan de historische bepaaldheid van het kerkelijk dogma. In ieder geval de formuleringen van het dogma moesten toch voor verandering vatbaar zijn. Maar uiteindelijk is gebleken dat Rome niet de pretentie wilde opgeven altijd al in het bezit van de waarheid geweest te zijn. De kerkelijke processen tegen vernieuwers als Hans Küng en Edward Schillebeeckx hebben dat uitdrukkelijk bevestigd. Er zit in de rooms-katholieke visie een stuk verzet tegen relativisme. Daar is in onze tijd moed voor nodig en die moed valt te bewonderen. Het is niet zo dat alle waarheid maar relatief is en dat iedere mening in de kerk even veel recht heeft. Ook de liefde voor de traditie spreekt mij aan. 'Vernieuwing' is geen toverwoord en er is geen enkele reden om je te schamen voor de eeuwenoude leer van de kerk.

Toch is de opstelling van het Vaticaan op dit punt naar mijn diepe overtuiging onaanvaardbaar. Want hier worden Gods Woord en mensenwoord vermengd. Inderdaad, Gods Woord bevat eeuwige waarheid, onveranderlijk. Maar onze belijdenis van de waarheid, onze kerkelijke leer, onze dogma's delen niet in die onveranderlijkheid. Ze zijn altijd aan Gods Woord onderworpen en moeten daaraan getoetst worden. Maar ze zijn ook altijd mede door tijd en omstandigheden bepaald, ze dragen een historisch karakter en delen in de veranderlijkheid van de menselijke geschiedenis.

daar is in onze tijd moed voor nodig en die moed valt te bewonderen

betekenis van andere kerken te wijzen. Alleen onwetendheid was een excuus. In 1964, 2000 en 2007 wordt niet de uitspraak herhaald dat mensen die vreemd zijn aan de katholieke eenheid het eeuwige leven niet kunnen verwerven. Toch draait de hele verklaring *Ad catholicam profundius* om de stelling dat de bestaande leer over de kerk niet veranderd is. Wat rechtvaardigt die bewering?

Goddelijke openbaring of menselijke belijdenis

In de rooms-katholieke visie is het dogma van de kerk goddelijke openbaringswaarheid. In de kerkelijke leer hebben we rechtstreeks te maken met de waarheid van God. En goddelijke waarheid is onveranderlijk. Daarom kan de kerkelijke leer ook nooit wezenlijk veranderen. Er is wel betere uitleg mogelijk, dieper begrip, verdere ontwikkeling, maar geen vernieuwing of verandering. Ook als er een nieuw dogma wordt afgekondigd (de onfeilbaarheid van de paus, de hemelvaart van Maria) dan wordt daarmee alleen maar onder woorden gebracht wat altijd al in de kerk is geloofd en geleerd. Althans, dat beweert men. Op dit punt hebben zich in de twintigste eeuw

In de rooms-katholieke pretentie van de onfeilbaarheid en de onveranderlijkheid van de leer eigent de kerk zich toe, wat alleen aan God eigen is. Ze kan dat nooit waarmaken - dat blijkt wel als je de geschiedenis van de leer bekijkt. Maar erger is dat de kerk daarmee goddelijke eer voor zichzelf opeist. Toen koning Herodes zich liet toejuichen met de woorden 'Hier spreekt een god, geen mens!', werd hij getroffen door het oordeel van God. Hij had God niet de verschuldigde eer bewezen (Hand. 12:22-23). Dat is een waarschuwing die de kerk nooit mag vergeten.

De ene kerk

De kerk van Christus 'subsisteert', bestaat concreet in de Katholieke Kerk. Die stelling van het Tweede Vaticaans Concilie wordt in de verklaring *Ad catholicam profundius* uitgewerkt. Er blijken twee kanten aan te zitten: aan de ene kant kan de kerk van Christus worden geïdentificeerd met de Katholieke Kerk, aan de andere kant is het niet zo dat er buiten de Katholieke Kerk een kerkloze leegte bestaat. Vandaar de paradox dat de volheid van de kerk bestaat in de Katholieke Kerk, en tegelijk nog moet groeien in de gescheiden broeders.

Laat ik bij de evaluatie hiervan beginnen met dat wat mij in deze Vaticaanse opstelling aanspreekt. De nadruk op de concreetheid en de zichtbaarheid en de aanwijsbaarheid van de

kerk, lijkt mij voluit bijbels. De kerk in het Nieuwe Testament is niet een onzichtbare grootheid, die alleen maar bestaat in de geestelijke gemeenschap van de gelovigen. Nee, ze is het zichtbare lichaam van Christus. Ze heeft haar grenzen, want je kunt er bij horen en er al dan niet bij blijven (1 Joh. 2:19). Je kunt er zelfs uit verwijderd worden (1 Kor. 5:13). De gemeenschap van de kerk zou zelfs zo zichtbaar moeten zijn, dat de wereld daaruit kan opmaken dat Christus door God gezonden is (Joh. 17:21,23). De fout van Rome is niet dat ze opkomt voor de zichtbaarheid van de kerk. Je zou kunnen zeggen: het Vaticaan komt er niet helemaal uit. Er blijft een paradox bestaan. Toch denk ik ook daarvan niet dat dat het zwakke punt is. Er ligt in de gebrokenheid van de kerk een onoplosbaar probleem. Noch de rooms-katholieke theologie, noch de gereformeerde, noch welke andere ook, biedt daarvoor de definitieve oplossing. Wie alleen de zichtbaarheid en de aanwijsbaarheid van de kerk benadrukt, loopt vast omdat er geloof en gehoorzaamheid van het geloof buiten de kerk blijkt te zijn. Wie vlucht in de onzichtbaarheid van de kerk en de oecumene van het hart loopt net zo goed vast - want de Bijbel blijft ons aanspreken op de kerk als het lichaam van Christus. Er zijn geen makkelijke theologische oplossingen voor de zonde van de verdeeldheid. Alleen bekering ervan, in de kracht van de Geest van Jezus Christus, biedt een uitweg.

Er is dus wel degelijk een punt van overeenstemming tussen de rooms-katholieke visie op dit punt en de gereformeerde belijdenis. Beiden benadrukken het belang van de ene zichtbare kerk. Een rooms-katholieke schrijver in het *Nederlands Dagblad* dacht een verschil te kunnen aanwijzen. De gereformeerde leer van 'de enige ware kerk' zou betekenen dat er toch wel meer kerken kunnen zijn, al is er dan maar één waar. Maar dat is een misverstand. 'Waar' betekent echt. Net zo min als het geloof in de ene ware God betekent dat je in meer goden kunt geloven, net zo min betekent het geloof aan de ene ware kerk dat je accepteert dat er meer kerken bestaan.

Een statisch kerkbegrip

De vraag is alleen: 'waar is die ene ware kerk?' Het rooms-katholieke antwoord op die vraag ligt bij voorbaat vast: die ene kerk bestaat concreet in de Katholiek Kerk, onder leiding van de bisschop van Rome. Dat blijkt een onveranderlijk gegeven te zijn. Het rooms-katholieke kerkbegrip is statisch: eens kerk, altijd kerk. Wat er ook verandert in de loop van de tijd, dit nooit. Ook hier, net zoals op het punt van de leer, lijkt de kerk te delen in de onveranderlijkheid van God zelf.

De profeet Jeremia kreeg te maken met volksenoten die een 'tempelbegrip' hadden dat leek op dit kerkbegrip. Ze riepen 'Dit is de tempel

van de HEER! De tempel van de HEER! De tempel van de HEER!'. Uit naam van God moest Jeremia tegen hen zeggen: 'Vertrouw niet op die bedrieglijke leus' (Jer. 7:4). In dezelfde tijd krijgt Ezechiël visioenen over wien onder de troon van God (Ez. 1). Gods troon is niet statisch, maar bewegelijk. Hij blijkt dan ook Jeruzalem en de tempel te kunnen verlaten (Ez. 13). Gods aanwezigheid draagt een dynamisch karakter. Dat geldt in het Nieuwe Testament niet minder dan in het Oude. Het is één van de sterke punten van de kerkleer

er zijn geen makkelijke theologische oplossingen voor de zonde van de verdeeldheid

van K. Schilder dat hij altijd aandacht heeft gevraagd voor het dynamische karakter van de kerk. Christus vergadert zijn gemeente - tegenwoordige tijd. Wij zullen Hem moeten volgen, waar Hij ook heen gaat. Als de 'vrijgemaakte' kerkleer ooit verworden is tot de stelling bij voorbaat 'de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) is de ware kerk', dan is dat een verdraaiing van dit onderwijs van Schilder. Nog erger, het is een miskenning van soevereiniteit van God, die niet afhankelijk is van ons en onze instituten. Ook de kerkleer van *Ad catholicam profundius* maakt zich hieraan schuldig.

Apostolische successie

Waar is de kerk dan? Waaraan moet je de criteria ontlelen om die vraag te beantwoorden? De visie van de congregatie voor de geloofsleer is duidelijk: de criteria dragen een uitwendig karakter. Het gaat om de gemeenschap met de opvolger van Petrus, de bisschop van Rome. Iedereen kan zien waar de kerk is. Je hebt er eigenlijk niet eens geloof voor nodig. Heel duidelijk is dit uitwendige karakter bij het onderscheid dat *Ad catholicam profundius* maakt tussen de Oosters-orthodoxe en de protestantse kerken. De eerste zijn echt kerken, want ze hebben de apostolische successie bewaard. Daarom zijn daar ware sacramenten en mogen ze 'kerken' genoemd worden, zij het kerken in gebreke. De protestantse kerken daarentegen hebben niet de apostolische successie bewaard en zijn daarom eigenlijk helemaal geen kerken. Ze kunnen slechts 'kerkelijke gemeenschappen' genoemd worden. Er wordt dus niet gekeken naar de leer van de Oosters-orthodoxe kerken en die van de protestanten, er wordt ook geen aandacht besteed aan de dubieuze relatie in de Oosterse orthodoxie tussen de kerk aan de ene kant en staat en volk aan de andere kant. Er wordt niet gekeken naar tucht of tuchteloosheid in de kerk. Het centrale onderscheid tussen beiden kerkengroepen, waarom de ene wel de naam 'kerken' mag dragen en de andere niet, heeft een

uitwendig karakter: de veronderstelde apostolische successie.

Dat is typisch voor de rooms-katholieke visie. De eigenschappen van de kerk zijn allemaal uitwendig waarneembaar. De *eenheid* van de kerk is te zien aan de uitwendige verbondenheid met de bisschop van Rome. De *heiligheid* is zichtbaar af te lezen van de kerkelijke heiligen en in de kloosterorden. De *katholiciteit* is te zien aan de oudheid en de uitgebreidheid van de rooms-katholieke kerk (de meerderheid van de christenen kan toch geen ongelijk hebben!). De *apostoliciteit* is historisch reconstrueerbaar aan de apostolische successie, de ononderbroken lijn van de apostelen naar hun huidige opvolgers, de bisschoppen.

Eigenlijk valt het nogal tegen met die historische construeerbaarheid. Heel de gedachte van

Dat is de apostoliciteit van de kerk: de kerk leeft bij de boodschap van het heil door Christus alleen, de boodschap die wij van zijn apostelen hebben ontvangen. De apostoliciteit van de kerk is dat zij eens en vooral is gebonden aan Jezus Christus, aan zijn kruis en opstanding. De apostel Paulus wilde geen andere kennis brengen dan 'die over Jezus Christus - de gekruisigde' (1 Kor. 2:2). De kerk waar deze kennis leeft is de apostolische kerk, 'gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten' (Ef. 2:20).

Deze apostoliciteit is niet uitwendig waarneembaar. Ze is alleen maar kenbaar door het geloof in Jezus Christus en in de Schriften die van Hem getuigen. Deze apostoliciteit kan nooit een blijvende pretentie zijn van welke kerk dan ook. Het is een gave van de Geest van Christus, die is als de wind die waait waarheen hij wil (Joh. 3:8).

Slot

Ad catholicam profundius heeft hoge pretenties: onveranderlijke waarheid, definitieve aanwijsbaarheid van de kerk, dank zij voor ieder waarneembare eigenschappen. Alternatieve pretenties zijn niet het antwoord daarop. Het enige antwoord is de erkenning van Gods waarheid, Gods soevereiniteit, Gods gaven waarvan wij afhankelijk zijn.

Prof. Dr. Barend Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

de belangrijkste vraag is: kan de kerk gekend worden aan de buitenkant?

de apostolische successie is gebaseerd op veronderstellingen, waarvan voor de rooms-katholieke visie de voornaamste wel zijn dat Petrus bisschop in Rome is geweest en zijn ambt daar aan zijn opvolger heeft overgedragen. Dat is uiterst dubieus. Als daarvan af moet hangen, of de kerk echt kerk genoemd mag worden, dan geldt het woord van Bavinck 'De eeuwigheid hangt hier aan een spinrag'.⁶ Maar dat is eigenlijk nog niet eens het belangrijkste. De belangrijkste vraag is: kan de kerk gekend worden aan de buitenkant?

Apostoliciteit

Volgens Hebr. 1:2 heeft God 'nu de tijd ten einde loopt' tot ons gesproken door zijn Zoon. Dat wil zeggen: de definitieve, unieke openbaring van God is zijn openbaring in Jezus Christus. Wij hebben geen andere openbaring te wachten. Dit is de reddende openbaring 'die begonnen is met de woorden van de Heer, en die voor ons bevestigd is door hen die deze woorden hebben gehoord' (Hebr. 2:3), de apostelen.

noten:

4. H. Denzinger, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* (ed. P. Hünermann), Freiburg i.B./Basel/Rome/Wenen: Herder 1991, 37e druk (Latijn-Duits), nr. 2865-2867 (pag. 789-790), encycliek *Quanto conficiamur moerore*.

5. *Lexicon für Theologie und Kirche*, 2e druk, deel 13, Freiburg/Basel/Wien 1967, pag. 57.

6. H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek IV*, Kampen: Kok, 1967, 5e druk, pag. 349.

uit de kerken

Den Ham - jubileum: ds. K. Harmanny was 3 oktober 25 jaar predikant. Hij stond in Ulrum (1982), Monster (1987) en staat nu nog in Den Ham (1993).

Drachten - jubileum: Ds. Tj. Boersma was op 13 oktober 50 jaar predikant. Hij stond in Drogeham (1957), Urk (1961), Assen (1965), Zuidhorn (1975), Apeldoorn (1979) en Drachten (Zuid-Oost), 1984). In 1997 ging hij met emeritaat.

Bunschoten-Spakenburg - beroepbaar: ds. J.M. van Leeuwen, teruggekeerd van miss. arbeid in Congo. Zijn adres is: Kon. Emmastraat 7, 3751 CH, tel. 033-8885609, e-mail: jmcvl@casema.nl

Prijs de Heer!

Psalm 147

A.J. Mol ■

Goed zeg

Met complimenten zijn we nooit zo scheutig.
Kritiek leveren, gaat ons makkelijker af.
Opkijken tegen mensen ligt ook niet zo in onze
Nederlandse aard. We ergeren ons aan mensen die
ongelijk zijn en vooral wanneer ze boven ons
staan.

De Psalmen gaan ons voor in het groot maken van
God. Prijs Hem, roem Hem, eer Hem om alles
wat Hij is en doet. Laten we niet ophouden de
HERE complimenten te geven. Hij is het meer dan
waard.

Nou daarom

Als er teveel herhalingen in de Psalmen staan, gaat
dat ons wat tegenstaan. Psalm 136 kan op onze
lachspieren werken, helaas. Zomaar veelvuldig
halleluja roepen, zijn we evenmin gewend. Het
moet ook ergens over gaan. Wat kan jij goed schil-
deren. Wat een schitterend opstel heb jij gemaakt.
Joh, wat kun jij goed met kinderen opschieten.
HEER, God, we hebben talloze redenen om U te
prijzen.

Volhouder

Heel makkelijk laten we vriendschappen versloffen
wanneer we druk bezet zijn. Familie laten we als
een baksteen vallen wanneer een paar familieleden
zich apart gedragen. Je binden aan een vereniging
is niet meer van deze tijd.

Gaat het hier niet over volhouden en trouw
blijven?!

Wat is de HERE een Volhouder. Israël was
gewaarschuwd: wanneer jullie tegen mijn wil
ingaan, is het zo gebeurd met jullie. Dan wacht
jullie ballingschap, een gevangenschap heel ver
weg. Eindeloos ver van de stad van vrede. En zon-
der Jeruzalem is er geen leven. Toch heeft de
HEER van het Verbond hen weer teruggebracht.
Zien wij die trouw van God in de geschiedenis van
de kerk, in ons eigen leven, in het feit dat je Hem
nog kent. Zou je niet gaan zingen, met heel je hart.

Alle macht

De dichter tekent de HEER in zijn zorg voor Israël
en voor zijn schepping. Naast elkaar zien we Jeru-
zalem, een stipje op de aarde en het heelal waarin

de sterren en planeten in aantal je doen duizelen.
Zijn macht zet Hij in voor de stad met zijn tempel
en voor het dirigeren van de hemellichamen. Hij is
één en dezelfde God, Hij is AL-OM tegenwoordig.
De krachtige wiekslag van de condor maakt
indruk. De waterhuishouding over heel de aarde is
te wonderlijk voor woorden. Weet je hoeveel ver-
schillende orchideeën er zijn? En de mens, daar
word je helemaal stil van.
Van zijn macht kun je blijven zingen.

Vol genade

Vroeger hadden we onze idolen: de Stones en de
Beatles; Ard en Keessie. Voor een ander wellicht K3
of Kajem... Idolen doen je hart sneller kloppen,
daar ben je druk mee bezig, daar zie je wat in,
daar ga je voor. Maar het woord zegt het al: een
idool is een afgod, een niet-god. Je hebt er niets
aan. Ken de levende God, de trouwe Verbondsgod,
de Almachtige.

Schep op over de Schepper, loop warm voor Hem.
Liederen, gezangen, psalmen: roem daarin die
beroemde God. De kracht van zijn Geest buigt
zondige mensen om tot aanbidders, verandert
opstandelingen tot onderdanen, vernieuwt doodlo-
pende dwalers tot mensen die van genade echt zijn
gaan LEVEN. En dat leven is nog gratis ook, van-
wege Christus, de Middelaar. Hij heeft ervoor
betaald.

Zingen zonder ophouden

Mijn leraar maakte mij wijs: de preek houdt een
keer op, maar zingen blijven we eeuwig.
Begin daar dan nu mee. Ik hoop dat u/jij er allang
mee begonnen bent.
Er zijn redenen te over: de Heer vergadert zich een
gemeente. Hij blijft waakzaam en zorgt voor voe-
ding. De vijand zal de poort van Gods stad nooit
binnen kunnen komen. Deze aarde die al zo schit-
terend is, zal veranderd worden in een nieuwe
woonplaats voor God en zijn volk.
Roem, prijs, bejubel je Maker, je Verlosser, Hij die
alles nieuw maakt.
Zingen voor God, je krijgt er niet genoeg van.

Ds. Arie Mol is predikant van de Gereformeerde Kerk te
Enschede-Noord.

Open en eerlijk

wandelen met God

Opgegroeid in deze kerk deel ik niets persoonlijks met vrienden en familie. Ik heb het gezellig met ze hoor, maar echt vertellen wat me bezighoudt, zal ik nooit doen.

Vraag je me waarom ik in de kerk kom, dan is het vooral: ik zie mijn vrienden. Met deze jongens en meiden ben ik samen naar school geweest, nog altijd zien we elkaar op feestjes, met hen zit ik op bijbelstudie en zat ik op catechisatie. In deze groep voel ik me thuis, heb ik plezier en beleef ik gezelligheid. Maar mijn diepste geheimen met hen delen? Zal ik niet gauw doen.

K. van den Geest ■

Gesprek valt weg

Het klinkt gek, maar naarmate je omgeving vertrouwder is, worden soms gesprekken minder vertrouwelijk. Hoe kan dat? Hoe komt het dat communicatie wegvalt of soms minder persoonlijk wordt?

wie anders is of doet, ligt er uit

Het gaat om de vraag: wat is veiligheid? Waar voel je je veilig bij? Als je opgroeit binnen één groep, ontstaat er een bepaalde cultuur, een groeps cultuur. Dat betekent: als persoon ga je min of meer op in die groep. De cultuur van die groep bepaalt de manier waarop je je gedraagt. En om je in die groep veilig te bewegen is het van belang dat je geen afwijkend gedrag vertoont. Anders zijn kan niet. Wie anders is of doet, ligt er uit.

Dit betreft echt niet alleen de jongerencultuur. Ook onder volwassenen gaat het zo. Mensen die anders doen of zijn worden als 'vreemd' beschouwd. Denk ook niet, dat dit vooral in dorpsgemeenschappen voorkomt. Want veel kerkelijke gemeentes zijn als dorpen: kleine gemeenschappen waarin de mensen sterk op elkaar betrokken zijn. Elk nieuwtje is meteen bekend, er wordt veel over elkaar gepraat, niet eens altijd negatief maar wel gauw op een manier alsof het om wereldnieuws gaat. Dat is een stuk cultuur van de kleine gemeenschap. Een cultuur die vertrouwd en veilig is, vooral voor degenen die er goed in mee kunnen komen. Voor wie anders zijn kan het juist beklemmend en benauwend zijn. En daarom valt werkelijke communicatie soms weg. Want stel, je bent of doet anders. Doordat

je depressieve gevoelens hebt of kent. Of doordat je complexe problemen hebt, bijvoorbeeld spanningen in je huwelijk of gezin. Of je rouwt heftig om het verlies van je partner. Of je worstelt met een verslavende zonde. Of met een andere seksuele geaardheid. Met wie deel je deze dingen? Tja, dan is ineens die 'gezellige' gemeenschap waarin je je vrienden en familie hebt *onveilig*! "Ik heb goede vrienden op internet, met hen bespreek ik mijn intiemste problemen". En je vrienden hier dan? "Ja, met hen beleef ik lol en gezelligheid, maar over mijn problemen praten, never!" Maar het zijn toch je vrienden? "Ja, maar ik heb het gezellig met ze en dat wil ik graag zo houden. Als ik vertel waar ik mee zit, ben ik ze kwijt". Hoe weet je dat zo zeker: ze kunnen toch juist heel betrokken reageren als jij iets van jezelf vertelt? "Nee, ik zie hoe ze omgaan met dat ene meisje dat drugs gebruikt heeft, zij ligt er uit, niemand nodigt haar nog uit om met ons mee te gaan". Zo gaat dat. Gelukkig niet altijd, wel vaak. Intieme problemen of andere persoonlijke zaken, je deelt ze hooguit met een zéér select groepje: je dominee of ouderling, of één of twee échte vrienden. Maar verder blijft de omgang vooral oppervlakkig, nietszeggend, alles in naam van de gezelligheid en de lieve vrede. Ook conflicten worden vooral onder de mat geschoven. Eerlijk zeggen waar je moeite mee hebt of waardoor je je gekwetst gevoeld hebt, geen haar op je hoofd die daar aan denkt. Hou vooral die 'veilige' cultuur in stand! En zo wordt die 'veilige' gemeenschap juist bedreigend. Persoonlijke zaken houd je achter de voordeur. Eenzaam zit je daar met jouw gevoelens, je voelt je onbegrepen. Kerkdiensten worden een opgave, omdat er een onpersoonlijke afstand tussen mensen is. Het liefst zou je er weg blijven. Maar voor wegblijven is al helemaal geen begrip. Je onveilig voelen? Hoe kan

dat nou! We hebben het toch goed en gezellig hier?

De kerk: één grote Familie!

De één zal dit herkennen, de ander niet en misschien zelfs iets hebben van: zo mag je toch niet over de kerk praten! Is dit niet veel te negatief! Kijk eerst eens naar hoe goed en fijn velen het in de kerk hebben! En zeker: velen voelen zich in deze sfeer prima op hun gemak. Ze zullen niet alleen geen behoefte hebben aan een persoonlijker manier van omgaan, ze zullen zich misschien zelfs wat ergeren aan ieder die zich daar minder in thuis voelt of daar minder goed in mee kan komen. Ze zullen het nog minder op prijs stellen als iemand eerlijk zijn gevoel van eenzaamheid kenbaar maakt. Logisch: diegene prikt ergens doorheen, maakt iets stuk, neemt min of meer afstand van wat voor de meesten geldt als vertrouwd en leefbaar. En dat neem je diegene dan kwalijk: hij of zij confronteert je met iets, laat je in een spiegel kijken. Diegene prikt een ballon door, en die knapt dan met een harde knal uit elkaar, als een droom over iets wat niet echt is. Maar inderdaad, moet je (en mág je) zo wel over de kerk denken en praten? De Bijbel spreekt toch in verheven taal over de gemeente? Het bekendst is die lofzang op Gods volk in Psalm 133: "Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders bijeen te wonen!" Het is als olie op hoofd, baard en lichaam van Aäron, als dauw op de Hermon. Bekend is ook de lichaam-beeldtaal van I Korintiërs 12: de leden zijn elkaar tot hand en voet, en als één lichaamsdeel pijn lijdt, lijden alle andere mee, wanneer één lid met respect behandeld wordt, delen alle andere in die vreugde. En dat zeggen we niet zo maar: de kerk is immers niet een menselijk initiatief, maar lichaam van *Christus*! We zijn door zijn Geest tot één lichaam *gedoopt*, de krachtige taal van I Korintiërs 12:13. Dat lichaam zijn we niet door eigen inzet of geloof: de *Heer* en het *Hoofd* 'doopt ons bijeen'.

moet je (en mág je) zo wel over de kerk denken en praten?

Het is en blijft van belang om op deze toonhoogte over Gods kerk te spreken. En toch werken er in die kerk ook gewoon allerlei menselijke mechanismen, niets menselijks is Gods kerk vreemd. Dus kun je er tot op zekere hoogte zo naar kijken: als een sociologische groep. Dat is wat ontvullend: de Bijbel spreekt in hoge woorden over Gods werk, maar wij doen er goed aan om als het gaat om ons eigen gedrag en de manier waarop wij hier op aarde vorm geven aan Gods bedoelingen met zijn kerk een toontje lager aan te slaan. Anders ontstaat het risico, dat we gebreken gaan toe-

dekken en ontkennen. En dat is kwalijk, juist voor die hoge Boodschap over Gods Werk! Als je wilt dat die duidelijker worden, spreek dan eerlijk en zonder omwegen, maak het niet mooier dan het is. Sociale mechanismen zijn in Gods kerk dus werkzaam zoals in iedere sociale groep. Sterker nog, misschien wel zelfs bij uitstek in de kerk! Want de kerk is met geen enkele andere gemeenschap te vergelijken. Welke gemeenschap bestaat er, waarin mensen zo op elkaar betrokken zijn! Dat kan zich alleen maar voordoen in... families!

alles in naam van de gezelligheid en de lieve vrede

En daar heb je het: de kerk heeft iets van een familie. Dat is mooi en dat kan tegelijk iets beklemmends hebben. De warme deken van familie kan ook een verstikkende deken worden. Binnen families heerst vaak een sfeer van verplichtingen: verjaardagen en feestjes verzuim je niet, contacten zijn niet vrijblijvend, meeleven hoort. En vooral: het is en het zál gezellig zijn! Niet komen, je niet thuis of veilig voelen is ongehoord, onoorbaar. En dus zit je jaarlijks op dezelfde stoel, te praten met dezelfde mensen, over dezelfde dingen. En waar gaat het dan over? Nergens over. Ja, misschien wel over het weer, de nieuwe auto van oom Jan, de hypotheekrentes, en niet te vergeten over de ontwikkelingen in het kerkelijk leven, en dankbaar onderwerp, over dominees. Het is maar wat je een persoonlijk en inhoudelijk contact noemt. Zulke gespreksthema's kunnen evengoed een soort vluchtwegen zijn. Niet bewust, maar wel handig omdat je dan het gevoeligste onderwerp kunt vermijden, namelijk: jou zelf! Jouw pijn, verdriet, strijd, angst, onzekerheid, twijfel, eenzaamheid.

De enige met wie je daarover praat is die ene neef, die ene zus. Zeker, er zijn gelukkig (meestal) wel enkelen bij wie je je verhaal kwijt kunt. Alleen, zijn dat familieleden? Lang niet altijd. En zeker niet altijd noodzakelijk. Zijn dat gemeenteleden, broers en zussen van Christus' familie? Lang niet altijd. En ook hier: zeker niet noodzakelijk. Of wel? Is er een soort moeten als het er om gaat met wie je persoonlijke zaken deelt? Moeten, dat kun je op twee manieren zeggen: als Goddelijk gebod, of als dat wat hoort. Zeg maar de plicht van de cultuur, de groepsdwang. Alsof het not-done is om géén gebruik te maken van de steun en troost van de kerkelijke gemeenschap. Want die heeft iets heiligs: iets onaantastbaars. Je hóórt toch vooral daar je troost en steun te zoeken.

Jij en de familie

Je ontmoet soms mensen die al lang volwassen zijn, een gezin hebben, allerlei verantwoorde-

lijkheden dragen in kerk en samenleving, en die plotseling zelf beginnen te leven. Al die jaren hebben ze gedaan wat hoorde. Ze hebben zich aangepast aan die groepscultuur en zichzelf voorgehouden, dat ze zich daar thuis in voelden. Ze deden zelfs mee met het veroordelen van mensen die naast of buiten het vertrouwde pad waren gaan lopen. Mensen dus die 'anders' deden. Soms zie je uit één familie twee (of meer) wegen uiteen gaan. De één heeft zich keurig aangepast, de ander heeft eigen wegen verkozen. Zo heb je mensen die de kerk al in hun jeugd verlaten hebben. Dat kwam soms voort uit verzet tegen God en zijn Woord. Maar daarin zat soms ook iets anders: verzet tegen die groepscultuur, tegen de dwang om je te moeten gedragen zoals iedereen doet. De druk om geen keuzes te maken, die je van de groep onderscheiden of zelfs kunnen vervreemden. Kijk ook eens op die manier naar 'kerkverlaters', misschien zijn dat soms mensen geweest, die wel de moed hadden zich te verzetten of eigen keuzes te maken, waarmee ze afweken van de rest.

de vraag waaróm we in de kerk met elkaar omgaan, wordt die wel eens gesteld?

Niet dat je ze met die erkenning alsnog makkelijk terug kunt winnen. Ze hebben al lang hun keuzes gemaakt, vaak ook bewust, zodat ze daar niet zo maar weer van af te praten zijn. Maar die erkenning, dat inzicht, kan wel nieuw contact en gesprek opleveren. Het kan leiden tot een onderling begrip, dat de vroegere contacten overstijgt in diepgang en betekenis. En zo kan het, wie weet, God weet het, misschien ooit weer een nieuw begin betekenen van herstel, van herstel van gemeenschap, de echte gemeenschap, in Christus.

Daarom is het van belang te zien wat echte gemeenschap is, echt contact en begrip. De vraag waaróm we in de kerk met elkaar omgaan, wordt die wel eens gesteld? Vaak gaan we er als vanzelfsprekend van uit, dat er contact is of hoort te zijn binnen de gemeente. Zoals dat immers ook 'vanzelf spreekt' in familielieverband. Je gaat naar een soosavond, naar een gemeentedag, naar een creatieve activiteit, want we zijn toch een kerk? Maar waarom doen we zulke dingen in een *kerk*? Gezelligheid, koffiedrinken, een kaartje leggen, dat kun

je toch ook in een café, of in de voetbalkantine? Een kerk is wat anders. Dat je daar een familie bent, is omdat je van Christus bent. Als dat niet tot uiting komt, is die vanzelfsprekendheid van die contacten niet meer dan slechts leeg. Met andere woorden: een nieuwjaarsborrel in je gemeente is leuk, maar meer dan leuk is het dan ook niet. Een wijkavond met gezellige spelletjes is ook leuk, maar niet meer dan dat. Wat is de meerwaarde daarvan in een *kerk*? Een kerk is iets van Christus. De gemeenschap die je daar met elkaar ervaart, zul je dus moeten benoemen, daar zul je dus op de één of andere manier vorm en inhoud aan moeten geven, daarin zal iets zichtbaar, herkenbaar moeten zijn van *Christus zelf*!

Hoe dan? Dat is niet zo eenvoudig, maar het ligt wel in de stap die je naar elkaar toe maakt, óver die drempel van het nietszeggende praatje. Het ligt in de stap naar diegene die 'anders' is. Zoals Jezus zegt: *Is het een verdienste als je liefhebt wie jou liefheeft? Doen de tollenaars niet net zo? En als jullie alleen je broeders en zusters vriendelijk bejegenen, wat voor uitzonderlijks doe je dan? Doen de heidenen niet net zo? Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is* (Matt. 5:46-48). Dat is de gemeenschap die Jezus sticht: een belangstelling en aandacht, die grensoverschrijdend zijn. Ga eens je eigen grens over, stap eens naar diegene toe, waar niemand raad mee weet. Dat is de liefde die een zegen is in de gemeenschap waar broeders in vrede samenwonen.

Ds. Klaas van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo.

Letterlijke scheppingsdagen?

Een zaak van Schrift en natuur!

Onlangs vond er in het *Nederlands Dagblad* een publieke discussie plaats over de interpretatie van Genesis 1. Deze discussie kenmerkte zich door grote tegenstellingen. Christenen die vast willen houden aan gewone dagen van 24 uur, en christenen die ruimte zien voor miljarden jaren. Hier wil ik nog eens stil staan bij die tegenstelling. Niet zozeer om mijn eigen standpunt uitvoerig uit de doeken te doen, want dat is na te lezen in *Radix*.¹ Ik wil met name aandacht vragen voor de *gezamenlijke* uitdaging waarmee bijbelgetrouwe christenen geconfronteerd worden bij een letterlijke interpretatie van de scheppingsdagen, *ongeacht* de uiteindelijke voorkeur voor tijdsduur. Een centraal punt in mijn betoog is dat een interpretatie van Genesis 1 altijd *samen* gaat met een interpretatie van de natuur. Die twee zijn wel te onderscheiden, maar niet te scheiden. Laat ik dat eerst met een eenvoudig voorbeeld duidelijk maken.

J.D. van Loon ■

Wat wordt er in Genesis 1:16 bedoeld met het 'grootste licht'? 'De zon natuurlijk', zullen velen zeggen, 'dat is toch logisch...' Dit antwoord ligt zo voor de hand, dat we soms vergeten hoe de argumentatie precies verloopt. We komen tot deze uitleg via twee stappen. Ten eerste interpreteren we deze bijbelwoorden in hun context. Hieruit leren we dat het 'grootste licht' de heerschappij heeft over de dag op aarde. Het is dus niet zomaar een licht, maar gebonden aan randvoorwaarden. Vervolgens maken we een tweede stap, als we met deze randvoorwaarden in de natuur gaan kijken welk licht aan de genoemde eigenschappen voldoet. En daar blijkt - na waarneming en interpretatie - maar één geschikte kandidaat te zijn: de zon. Bij de uitleg van dit bijbelvers leggen we dus niet alleen verantwoording af over de interpretatie van de Schrift, maar ook van de natuur! Laten we met deze kennis eens kijken naar het vraagstuk van de scheppingsdagen.

Dit vraagstuk heeft extra gewicht, omdat in *Exodus* 20:11 het Sabbatsgebod wordt gefundeerd in het feit dat God hemel en aarde in zes dagen schiep en rustte op de zevende. De vraag hierbij is hoe deze fundering precies in zijn werk gaat. Het is duidelijk dat er een direct verband gelegd wordt tussen de werk- en rustdag

van God de Schepper, en de werk- en rustdag van de mens, het beeld van de Schepper. De Schepper en zijn beeld hebben iets gemeenschappelijks. Maar wat is dat precies? Dit zit verborgen in dat gemeenschappelijke woord 'dag'. Wat houdt het in als we die dag 'letterlijk' nemen? Betekent dit bijvoorbeeld dat de dag van God in alle delen geheel overeenkomt met de dag van de mens? Het antwoord daarop kan niet zomaar uit *Exodus* 20 worden afgeleid. Hiervoor moeten we terug naar *Genesis* 1.

De dag en de zon

In *Genesis* 1:16 lezen we dat het grootste licht, de zon, heerschappij heeft over de dag op aarde. Als we proberen te verwoorden wat hiermee bedoeld wordt, beschrijven we onze waarnemingen en interpretaties van de natuur. En dan blijkt er een grote mate van overeenstemming te zijn tussen de ervaringen van mensen uit alle eeuwen. De mens met een klassiek wereldbeeld kijkt naar de hemel, en ziet daar de zon haar omgang maken. Hij beschrijft de cyclus van de gebeurtenissen vanuit zijn eigen positie als waarnemer. De mens met een modern wereldbeeld heeft weet van het zonnestelsel, waarin de planeet aarde een rondje om zijn as draait ten opzichte van de zon. Hij

beschrijft dezelfde cyclus, maar dan bijvoorbeeld meer vanuit de zon als centrum van waarneming. Geen van deze waarnemingsposities is absoluut(!), maar in beide gevallen komen we tot dezelfde erkenning dat de zon als bron van het licht de heerschappij heeft over de dag op aarde.

Geldt dat ook voor Gods werkdagen, de scheppingsdagen? Het is op grond van *Genesis 1* niet aannemelijk dat de zon ook de heerschappij heeft over de scheppingsdagen. Sterker nog, de zon bestond niet eens op de eerste drie scheppingsdagen. Waar zijn de scheppingsdagen dan aan verbonden? In mijn artikel heb ik aannemelijk gemaakt dat de tekst in *Genesis 1:3-5* duidt op een andere lichtbron. Deze eerste lichtbron heeft haar oorsprong in Gods spreken, maar de tekst sluit niet uit dat er tegelijkertijd ook binnen de schepping een bron van het eerste licht gevonden zou kunnen worden. Het licht wordt namelijk beoordeeld door God, wat veronderstelt dat de natuur een eigen rol speelt bij het gehoorzamen aan Gods Woord. Het gaat me nu niet om de details van deze *bijbelinterpretatie*, en ook niet om de precieze identificatie van deze lichtbron *in de natuur*. Onafhankelijk hiervan is het duidelijk dat het

heeft God dan duizenden jaren lang onbegrijpelijke taal over de hoofden van eenvoudige gelovigen heen gesproken?

gemeenschappelijke tussen Gods werkdag en die van de mens niet gefundeerd is in de zon. Hiervan moet iedere uitleg rekenschap geven, ongeacht de uiteindelijke voorkeur van interpretatie.

Deze conclusie voelt niet zo comfortabel, want het probleem lijkt hiermee alleen maar groter te worden. Naast de al onvatbare kloof tussen God en Gods beeld (de mens), lijkt er nu ook nog sprake te zijn van twee verschillende lichtbronnen. Als de menselijke werkdag beheerst wordt door de zon, en Gods werkdag verbonden is (en blijft) aan een andere lichtbron, waarin zit dan precies het gemeenschappelijke?

De dag en de tijd

Op dit moment grijpen veel mensen naar de ene gemeenschappelijke factor tussen zonnedag en scheppingsdag die over lijkt te blijven: de tijd. Als er iets gemeenschappelijks is in deze wereld, is het toch wel de tijd... Het ijzeren ritme dat de volgorde en opeenvolging van alle gebeurtenissen dicteert. Daarom worden beide dagen doorgaans gefundeerd in de tijd (bijvoorbeeld 24 uur). Maar waarop baseren we deze stellingname? Is dit een bijbelinterpreta-

tie? Dat lijkt me moeilijk te verdedigen, want in *Genesis 1* wordt nergens naar de tijd verwezen. De dag wordt omschreven als een cyclus, met avond en morgen als lichtovergangen. Iedere dag is een eenheid, aangegeven door een rangtelwoord, waarop gebeurtenissen vermeld worden, en ook een volgorde daarin aangegeven. Maar een tijdsduur wordt nergens genoemd. Een beroep op de tijd als gemeenschappelijke factor tussen de werkdag van God en mens betreft geen interpretatie van de Bijbel, maar is gebaseerd op een *interpretatie van de natuur*. Dat is een belangrijk punt. Het betekent dat wie zich ervan wil verzekeren dat de tijd echt een (absoluut) fundament is onder scheppingsdag en zonnedag, het antwoord op deze vraag zoekt in de natuur!

Bij de fundering van de dag in de tijd zijn echter vragen te stellen. Duizenden jaren heeft de mens een overtuiging gehad dat er zoiets als een absolute tijd bestaat. In de natuur tikt er maar één klok, en die tikt overal en voor iedereen hetzelfde. Het is heel begrijpelijk dat deze algemene opvatting over de tijd geleid heeft tot de overtuiging dat zowel de scheppingsdag als de zonnedag vaste en gelijke tijdsperiodes moeten zijn. Maar sinds Einstein is de stelling van een absolute tijd in de natuur niet meer houdbaar. Tijd verloopt niet overal hetzelfde, maar is afhankelijk van degene die het waarneemt. Dat is niet alleen theorie, maar de GPS in uw auto zou niet functioneren zonder deze kennis. Dat komt omdat de *tijd* voor de satellieten waarmee uw auto in verbinding staat op een andere manier verloopt dan voor uw auto zelf. Hiervoor moet gecorrigeerd worden, want anders komt u niet op de plaats van bestemming. Wie nauwkeurig naar de natuur kijkt, moet de tijd als absolute factor loslaten. Wie dus de interpretatie van de scheppingsdagen louter wil bouwen op de tijd (ongeacht de duur!), bouwt zijn huis op zand. Hij stelt daarmee namelijk zijn eigen positie als waarnemer als maatstaf.

Dat is een confronterende conclusie. Het suggereert dat de tijd niet het fundament is onder de dag, en dat we momenteel met lege handen staan, als we het gemeenschappelijke tussen scheppingsdagen en de zonnedagen *in de natuur* proberen vast te pinnen. Laat ons dit tot voorzichtigheid manen, en ons behoeden voor overhaaste stellingnames gebaseerd op oppervlakkige overeenkomsten.

Letterlijke dagen

Dit betekent ook dat het noodzakelijk is om opnieuw na te denken over de betekenis van 'letterlijke' dagen. Dit 'letterlijk' moet namelijk recht doen aan de Bijbel *en aan de natuur*. Dat is de gemeenschappelijke uitdaging waarvoor bijbelgetrouwe christenen staan. De bijbel- en natuurwetenschappen kunnen ons daarbij behulpzaam zijn. Tegelijkertijd moeten we hierbij blijven beseffen dat onze onvolkomen

interpretaties niet dezelfde positie hebben als Gods Woord, en de natuur.² Ook dit roept op tot voorzichtigheid met absolute standpunten.

In mijn Radixartikel tast ik een mogelijke weg af, waarlangs we verder kunnen komen. Deze weg suggereert dat de fundering van de 'letterlijke' scheppingsdag veel dieper in de natuur verankerd ligt dan we zo op het eerste gezicht zouden bevroeden, zelfs fundamenteler dan de tijd. Zo fundamenteel, dat miljarden jaren en 24 uur zelfs naast elkaar kunnen staan zonder enige spanning. Dit voorstel pretendeert niet een eindstation te zijn, want onze huidige kennis is ontoereikend om het volledig te peilen en te beschrijven.

Kinderlijk geloof

Maar gaat dit allemaal niet veel te ver? Waar blijft het eenvoudige, kinderlijke geloof? Moeten we eerst tot het niveau van Einstein opklimmen, voordat we iets zinnigs zouden kunnen zeggen over de scheppingsdagen? Als het allemaal zo ingewikkeld zou liggen, heeft God dan niet duizenden jaren lang onbegrijpelijke taal over de hoofden van eenvoudige gelovigen heen gesproken? Deze vragen verdienen aandacht, want de gereformeerde traditie heeft altijd vastgehouden aan de 'perspicuitas', d.w.z. de duidelijkheid van de Schriften. Niet alleen duidelijk voor ons, maar voor alle geslachten. Om verder te komen met deze vragen moeten we ons wellicht afvragen wat we hier nu precies 'opgeven' en wat we (moeten) 'behouden'. De Bijbel is wel eens vergeleken met een bad, waarin een kind kan pootjebaden, en een olifant kan zwemmen.³ Haar boodschap is zo helder, dat een kind de essentie ervan kan begrijpen. Tegelijkertijd kunnen haar rijkdom en diepten niet door het grootste verstand worden gepeild. Dat geldt ook voor het vierde gebod en de scheppingsdagen. Wat we hierbij behouden, is duidelijkheid over wat het vierde gebod voor de mens betekent, want de dag onder de heerschappij van de zon is ons bekend. Ook is duidelijk dat Gods rustdag als fundament ligt onder de menselijke rustdag. Het gebod waaraan God zich houdt, geldt ook voor Zijn beeld. Toch blijft dit alles voornamelijk een zaak van eenvoudig geloof. Want wie kan de verhouding tussen God en Zijn beeld doorgronden (en wie de verhouding tussen de zon en de eerste lichtbron...)?

Daar lopen we ook tegenaan, als we gaan proberen om de overeenkomst tussen scheppingsdag en zonnedag in detail aan te wijzen. Juist als we de 'letterlijke' betekenis van de dag niet willen opgeven, blijkt dat het bij de invulling hiervan moeite kost om recht doen aan zowel de Bijbel als aan de natuur, de twee boeken waaruit we Gods eeuwige kracht en goddelijkheid kunnen leren kennen (*Romeinen* 1:20). We lopen daarbij regelmatig aan tegen de beperkte kaders van het menselijke bevattings-

vermogen. We moeten daarbij wellicht de valse zekerheid op durven geven dat we het verstandelijk allemaal eenvoudig op een rijtje *moeten* kunnen krijgen, en het 100% narekenen. Dat lijkt op het eerste gezicht een zwakgebod, zeker

wie de interpretatie van de scheppingsdagen louter wil bouwen op de tijd, bouwt zijn huis op zand

tegenover mensen die hun heil louter zoeken in de natuur en hun eigen verstand. Maar deze weg opent onze ogen juist voor het feit dat Gods wegen echt hoger zijn dan de onze. Als we Hem willen ontmoeten door nauwkeurig te luisteren naar de Schrift en naar de natuur, zal onze zwakte niet beschaamd worden. We zullen steeds meer gaan ontdekken van de letterlijke betekenis van de dag, en de onvoorstelbare harmonie tussen Gods Woord en de natuur. Deze harmonie vindt zijn vervulling in Jezus Christus, want Hij is het Woord dat vleesgevoerd is.

Dr. ir. Jan-Dirk van Loon is chemicus, procestechnoloog en woont in Königstein (Duitsland), newlightogenesis@hotmail.com

noten:

1. Van Loon, J.D. (2007). Nieuw licht op Genesis. *Radix* 33 (1): 2-27.
2. Van Loon, J.D. (2007). Genesis 1 en een draai in de discussie. *Nederlands Dagblad* 21 Augustus: 7.
3. McCartney, D, Clayton, C. (2002). *Let the reader understand: a guide to interpreting and applying the Bible*. Phillipsburg: P&R publishing: 289.

Klimaatverandering in de wereldkerk

van binnen
naar buiten

In Amsterdam worden 170 migrantenkerken geteld, in Rotterdam 108, in Den Haag 98.

Het aantal christenen in Afrika wordt geschat op 360 miljoen; naar verwachting zal dat aantal in de volgende 20 jaar uitgroeien tot zo'n 633 miljoen. Dan zullen er in Latijns-Amerika ongeveer 640 miljoen en in Azië 460 miljoen christenen zijn. Intussen is in Europa het aantal westerse christenen in snel tempo aan het afnemen; ook de verwachtingen voor Noord-Amerika laten een neergaande lijn zien.

G. Riemer ■

Onder invloed van deze wereldwijde *reshuffling* van de christenheid is het klimaat in de wereldkerk drastisch aan het veranderen. De verhoudingen zullen definitief anders komen te liggen. Het zwaartepunt van de christelijke wereld zal verschuiven van het noordelijk naar het zuidelijk halfrond. De gevolgen zijn onvermijdelijk en worden in toenemende mate bejubeld: 100 jaar ná Edinburg,¹ lijkt het motto van toen (*the evangelisation of the world in this generation*) bewaarheid te zijn geworden en worden de verhoudingen radicaal omgekeerd. Er waren op een totaal van 1400 afgevaardigden slechts 17 afkomstig uit de 3e wereld! Van die 17 kwam er niet één uit Afrika... De retoriek van toen maakt plaats voor een nieuwe retoriek anno 2007. "De wind is gedraaid en waait krachtig vanuit het zuiden", aldus Wout van Laar in een artikel over klimaatverandering in de wereldkerk², met een knipoog naar de 'ongemakkelijke waarheid' van Al Gore.

Het nieuwe christendom

Godgeleerden en geschiedkundigen van naam vallen over elkaar heen om de nieuwe situatie te beschrijven. Ze laten een verbazingwekkende onontkoombare realiteit zien die uit zal lopen op 'The Next Christendom'³. Een onstuitbare dynamiek die 'New Faces of Christianity'⁴ zal scheppen. Men spreekt van de bevrijding van het christelijke denken uit de Westerse eeuwenlange gijzeling ervan. Eindelijk is er *lucht* voor andere benaderingen, andere manieren om de Bijbel te lezen. De Gambiase theoloog Lamin Sanneh beschrijft hoe de wereld toegaat naar een post-Westerse christelijke godsdienst en hoe Afrikaanse stamculturen het evangelie ontdekken en een Afrika-eigen inhoud en vorm geven.⁵ Internationaal wordt Andrew F. Walls gezien

als de kerkhistoricus die de spectaculaire ontwikkeling van het Afrikaanse en Aziatische christendom voorzag. In zijn artikelen beschrijft hij de opkomst van 'global christianity' niet schoorvoetend of argwanend. Anders dan veel Westerse theologen van zijn generatie (hij werd geboren in 1928) beschouwt hij Afrikaanse kerken niet als zwakke imitaties van Westerse kerken, noch als exotische en merkwaardige fenomenen in de donkere delen van de wereld. Integendeel. Leven temidden van Afrikaanse locale kerken was voor hem alsof hij teruggeplaatst werd in de geschiedenis van de eerste eeuwen na Christus. Hij zag met eigen ogen hoe Christus vlees werd temidden van hen die Hem in geloof aannamen. "Incarnatie is altijd cultuur-specifiek" - in die weg zal Christus de 'full humanity' worden en zullen wij samen "the fulness of Christ which is the completion and perfection of humanity" bereiken.⁶

Ik moet me in dit artikel wel beperken tot een paar verbaasde waarnemingen en het stellen van een handjevol vragen. Het levert een wat impressionistisch geheel op.

Verbazing over traagheid

Ik verbaas me er over dat wij in het westen het nog steeds nodig hebben om in allerlei toonaarden de gelijkwaardigheid en de eigen waarde van kerk en theologie in zuid en oost van de daken te schreeuwen. Waarom toch? Terwijl de traditionele kerken in Nederland (ik heb het niet over de GKv) al vanaf 1910 vooraan hebben gestaan in het streven naar volwaardig *partnerschap* van kerken wereldwijd. Op alle wereldzendingsconferenties en assemblees van de Wereldraad van Kerken in de vorige eeuw werd een taal ontwikkeld om deze gelijkwaardigheid van alle kerken in alle zes werelddelen

leven in te blazen: *partners in obedience, transparency, openness, mutuality, reciprocity, contextuality*. Luister maar eens naar de woorden van ds. Joh. Verkuyl, precies 60 jaar geleden op een zendingsconferentie: *De Oosterling behoeft geen Westerling te worden. De man van het Zuiden behoeft niet door de Noordelijke poort naar binnen te komen. Zendingswerk is niet: ieder modelleren naar ons model. God scheidt geen copieën, maar origineelen. 't Onderscheid der volken blijft bestaan. 't Eeuwig leven in de stad Gods is niet de opheffing van dit leven, maar de redding van dit leven, ook de redding van het volkerenleven*. Dit soort woorden werden toen al gesproken. Er werd gestreden tegen datgene wat zending inderdaad ook is geweest: een vorm van geestelijk imperialisme, zelfs van hollandisme. In prachtige woorden schildert Verkuyl het visioen van het wereldwijde kerkelijke samenleven voor ogen: *'t Christendom van West-Europa heeft het contemplatieve van 't Oost-Europeesche Christendom nodig. 't Continentale Christendom heeft 't Angelsaksische nodig en omgekeerd*. En dan citeert hij een Chinese christen die jaren geleden (! te rekenen dus vanaf 1946) op een internationale conferentie had gezegd: *de tijd zal komen dat God aan de kerk van China de genade geeft om haar dank aan de Westersche kerken te betuigen in den vorm van een diepere gehoorzaamheid, vuriger liefde, inniger hoop dan de Westersche kerken thans te zien geven*. Verkuyl sleept zijn gehoor mée in het verlangen naar de tijd die komen gaat, die uiteindelijk bewaarheid zal worden in het nieuwe Jeruzalem, een visioen waar we nu al gehoorzaam aan moeten zijn: *“O, ik kan soms snakken naar den tijd, dat dat ten volle waar zal zijn. Nu zien wij nog de misverstanden en spanningen tusschen de rassen. Ook tusschen de kerken. Dáár zal 't ruilverkeer tusschen de kinderen Gods volmaakt zijn. Laat ons hier aan dit visioen niet ongehoorzaam zijn en laat de menschen 't merken dat wij dit heimwee in ons dragen*.

Desondanks! Waar je ook maar komt, 60 jaar na dit soort woorden, welke conferentie je ook maar bezoekt - we blijven maar zeulen met en trekken aan dit probleem van de wereldwijde verschillen. Steeds weer vliegen de stempels en clichés je om de oren: Westers! Afrikaans! Paternalistisch! Modernistisch! Kennelijk hebben we dat nog steeds nodig en dienen alle betrokkenen bevrijd te worden van een soort van *mental images*⁸ die nog steeds de echte kerkelijke samenwerking frustreren of zelfs onmogelijk maken. Ik snak naar de tijd dat we het dualistische wij-zij jargon definitief achter ons kunnen laten en we ons één weten als burgers van hetzelfde Koninkrijk, waar het inclusieve wij-samen denken de toon bepaalt.

Verbazing over pluralisme

Het verbaast me dat ik me er nog over kan verbazen! In de hedendaagse beschrijvingen van de ontwikkeling van het Christendom wordt alles en iedereen die de naam van Christus

aanroept op één hoop gegooid. Dat hoeft me niet te verbazen, aangezien dat de uitkomst wel moest zijn van het vigerende paradigma van moderne en liberale theologen, een paradigma dat óók de oecumenische beweging vorm en inhoud gaf. De cultuur en de sociaal-politieke context van het volk dat het evangelie ontvangt, kreeg en krijgt onevenwichtig veel stem in het verwerken van het evangelie. Dat heeft een veelheid aan locale en inheemse theologieën opgeleverd, door de apostolaatstheologen van de vorige eeuw bestempeld als het veelkleurige werk van de Heilige Geest. Deze benadering gaat gepaard met een enorme relativering van

we blijven maar zeulen met en trekken aan dit probleem van de wereldwijde verschillen

ook de westerse theologie. Want ook die theologie is immers resultaat van de verwerking van het evangelie door de typisch westerse mens, de westerse cultuur, filosofie, economie, etc. En dat is enerzijds waar, maar anderzijds weiger ik aan te nemen dat alles in ons doen en denken product is van *cultuur, context en geaardheid*. Het verstaan van de Heilige Schrift is niet overgeleverd aan de wispelturigheid van de mens en zijn cultuur. Dat zeg ik juist omdat de kerkgeschiedenis zoveel wispelturigheid en wan-klink aan interpretaties heeft opgeleverd. Als allerlei vergaande inhoudelijke verschillen gelegitimeerd worden door een verschil in context en cultuur, dan valt er al gauw niet veel meer te vieren. Wanneer de verscheidenheid zó bejubeld wordt dat in de ontstane kakofonie het gesprek over de éne waarheid en het éne fundament onmogelijk en onbelangrijk geworden is, dan verwordt bijbelse pluraliteit tot een onbijbels pluralisme. De vragen die bij mij opkomen zijn waarschijnlijk bewijs van een achterhaald westers prioriteitsgevoel, zo zal men zeggen. Maar ach, er vloeit geen bloed uit, ze doen er feitelijk niet meer toe, ze zijn niet relevant. De beweging van Zuid naar Noord is immers een onvermijdelijke realiteit, een waarneembaar fenomeen. Het is, zo wordt gezegd, ook nog eens het werk van de Heilige Geest, die blaast waarheen hij wil. Daar stel je geen vragen bij. De wind waait krachtig uit het zuiden; het nieuwe gezicht van het Christendom zal, zo laat het zich nu aanzien, *niet* gereformeerd zijn of presbyteriaans of rooms. *So what*. Ook niet liberaal trouwens, modern of post-modern. Het zal vooral *pentecostal* en *charismatisch* zijn en op een eigen manier heel *bijbels*. Het zal een gezicht zijn dat met frisse ogen de Bijbel leest en verstaat!

'Oxygen'

Het zwaartepunt van het christendom verschuift dus, van noord naar zuid. Er komt een

einde aan de westerse theologische hegemonie, zo klinkt dat dan in de retoriek rond deze ontwikkeling. Afrika en Azië zullen hun weg vinden naar 'het donkere Europa', het 'verloren continent'. De zendingsbeweging zal zich omkeren, er komt een *'reverse mission'* op gang met als doelgroep het geseculariseerde Europa en Noord-Amerika. Walls gebruikt graag het beeld van zuurstof: het westerse christendom lijdt in haar context aan zuurstofgebrek - en wie zal dat ontkennen? Wanneer we naar Afrika of Azië gaan, dan worden onze longen gevuld! Nu de *Great Reverse Migration*⁹ op gang gekomen is, zullen de overgebleven kerken in

is het alleen maar verrijking wat ons vanuit het zuiden te wachten staat?

noord en west oxygen krijgen van deze christenen. Wat zal dat zijn? Het zal, zo luidt het antwoord, de vreugde zijn van een écht geloof, het zal de diepte zijn van het Afrikaanse bidden, het zal de levensechtheid zijn van hun verstaan van de Bijbel, openheid voor directe openbaring en voor wonderen van genezing, het zal het herstel zijn van een complete wereld. Daar zal weer plaats zijn voor heksen en voorvaders, voor geesten en engelen, goede en kwade. Het zijn deze aspecten van het christelijk geloof die de westerse kerken door het verlichtingsdenken verloren hebben, of die bedorven zijn, *'beyond recovery'*¹⁰. Welnu, ontvankelijkheid voor deze bijbelse zuurstof - dát is wat we in het westen nodig hebben en dát is wat de kerken van het zuidelijk halfrond ons te bieden hebben.

Dubbel gevoel - een handvol vragen

Ja en nee. Enerzijds anderzijds. Veel herkenning van de problematiek, instemming met onderdelen - maar ook vragen. Mogen ze gesteld worden? Is het alleen maar verrijking wat ons vanuit het zuiden te wachten staat? Is het terugkeer naar de Bijbel? Een reformatie misschien? Is het herontdekking van wat wij zelf vergeten zijn of wat onherstelbaar bij ons beschadigd is?

Doen al die uitspraken, woorden, zinnen over West en Noord, Zuid en Oost niet ook veel onrecht aan alle betrokkenen? Generaliserend als ze zijn, bestempeland.

Wie beweert dat er geen diepte van bidden is in het westen, geen doorleefde spiritualiteit, geen diepe blijdschap bij veel hedendaagse Europese christenen, óók in de traditionele kerken! Inderdaad, ik kan blij worden van het ritme en de expressie van mijn Afrikaanse broeders, hun zang, hun dans. Maar ik krijg kromme tenen van Europeanen die dat imiteren, dan werkt het averechts bij mij. Dat is toch ook precies wat we niet wilden. We willen dat iedereen voor het aangezicht van God zichzelf kan blij-

ven, gereinigd door het bloed van Christus. Een dubbel en ongemakkelijk gevoel. Ook wat betreft de claims dat Afrikaanse christenen beter in staat zijn de Bijbel te begrijpen omdat hun context veel meer lijkt op die van de oorspronkelijke context van de Bijbel. Achter zo'n uitspraak zitten ideeën die ik niet deel. En ik geloof er niets van.

Ook vraag ik mij af of we wel recht doen aan het werk van de Heilige Geest door de geschiedenis heen. De positieve ontvangst van kerk, theologie en spiritualiteit uit het Zuiden is heel vaak gekoppeld aan een negatief oordeel over de westerse kerk, theologie en spiritualiteit: wij in het westen zijn iets kwijt en zij in het zuiden hebben dat weer ontplooid. Maar de resultaten van twintig eeuwen kerkgeschiedenis zijn veel waard - dat mag je niet neutraliseren en disqualificeren "omdat het toch 'typisch westers' is". De rol van de Verlichting neemt in die geschiedenis een belangrijke plaats in. Hoe donker de effecten daarvan theologisch en spiritueel ook kunnen zijn, het oordeel over deze ontwikkeling moet op z'n minst gedifferentieerd zijn. We hebben óók veel goeds aan de Verlichting te danken. Veel scheefgroei werd gecorrigeerd, scheefgroei door verkeerde omgang met de Bijbel, door machtsmisbruik - een proces kwam op gang waaraan wij vandaag de dag onze humaniteit en moderniteit te danken hebben. Bij alle donkere vlakken in de Verlichting werden we óók gedwongen tot zorgvuldig bijbels-hermeneutisch nadenken.

Willen we daar nu weer van af? Terug naar de aanvankelijke frisheid, de onbevangen authenticiteit van vóór de Verlichting? Terug naar de letterlijke interpretatie van de Bijbel of naar een sterk gnostische en allegoriserende bijbel-beleving? Een nieuw fundamentalisme? Moeten we terug naar het moralisme, naar een gij zult niet dit en gij zult niet dat... Gij zult niet roken, gij zult niet drinken - dát is een belangrijk dogma voor veel kerken in Afrika. Moeten we de reinigingsregels van Leviticus weer in acht gaan nemen? Vermenging van staat en godsdienst? Heksen en geesten - wie zal ze ontkennen. Het postmoderne westen is de weg terug al ingeslagen, op zoek naar oude vormen van hekserij, spiritisme en occulte machten. Maar moeten wij daar méér aan doen dan geloven dat Christus dit soort machten overwonnen heeft?

Het verstaan van de Bijbel

Ons verstaan van de Bijbel is gevormd, door vallen en opstaan gevormd. De resultaten van dat verstaan zijn niet gestold in onfeilbaar geachte boeken, gelukkig niet. Dan zouden we nog steeds apartheid hebben in Zuid-Afrika; dan zouden we nog steeds kruistochten ondernemen naar het Heilige Land; dan zouden we in onze tijd niet willen nadenken over de moeilijke positie van onze homofile broeders en zusters. Om maar geen andere voorbeelden te noemen. Het was een vallen en opstaan óók van mensen onder invloed van de Verlichting.

Een zoektocht waar véél gevonden werd! Het is mijn overtuiging dat we in het gesprek met onze broeders en zusters wereldwijd vooral deze erfenis niet en nooit verkwanselen mogen: een bijbelse hermeneutiek die recht doet aan de aard van de Bijbel als het verhaal van God met deze wereld, een verhaal waarin hij laat zien dat hij niet cyclisch steeds weer ergens opnieuw begint. Dat verhaal laat geen onzorgvuldige interpretaties toe die meer op manipulaties lijken terwille van het moment of de situatie - dat verhaal valt pas goed te begrijpen als de lezer en uitlegger een scherp oog heeft voor de heilshistorische inbedding van de woorden en afzonderlijke verhalen en voor de vervulling van het heilsplan van God. Hij valt niet in herhaling. Uganda is Kanaän niet uit de tijd van Abraham, Mozes of David. En Pa Josiah Akindayomi" is heilshistorisch onverge-lijkbaar met Abraham.

Ds. Gerrit Riemer is docent missiologie bij het IRTT (Inter-cultural Reformed Theological Training), de trainingsafdeling van De Verre Naasten. Ook is hij de schrijver van Indonesische theologie bij Litindo.

Noten

1. De *World Mission Conference* in Edinburgh 1920. Meer dan 1400 afgevaardigden waren bijeen op deze conferentie, die wel het hoogtepunt van de Zendingsbeweging genoemd wordt en het begin van de Oecumenische beweging (uitlopend op het ontstaan van de Wereldraad van Kerken in 1948).
2. De titel van dit artikel verwijst naar een artikel van drs. Wout van Laar, *Klimaatverandering in de wereldkerk, Migrantenkerken als voorposten van het Nieuwe Christendom*, in het kwartaalblad van de Evangelische Zending Alliantie Zending Nû, jrg. 38 september 2007.
3. Philip Jenkins, *The Next Christendom - the Coming of Global Christianity* (Oxford 2002).
4. Philip Jenkins, *The New Faces of Christianity - Believing the Bible in the Global South* (Oxford 2006).
5. Lamin Sanneh, *Whose Religion is Christianity? - The Gospel Beyond the West* (Grand Rapids, 2003).
6. Andrew F. Walls, *Christian Mission in a Five Hundred Year Context* (ongepubliceerde lezing, gehouden op een NZR/EZA conferentie *South moving North*, Utrecht, 26 september 2007).
7. J. Verkuyl, 'Slottoespraak' in *Zending in Indonesië - verslag en rapporten van de zendingsconferentie te Batavia gehouden van 10-20 augustus 1946* (Den Haag, 1946).
8. De term is van Dr. Afe Adogame in een lezing op het IIMO seminar *South moving North: Theological implications of the shift of Christianity's centre of gravity*, Utrecht, 27 september 2007.
9. In zijn lezing in Utrecht schetste Walls de geschiedenis vanaf 1500-1950 als *The Great European Migration*. Nu ziet hij vanuit het zuiden en oosten een *Great Reverse Migration* op gang komen, onafwendbaar.
10. In zijn boek *The New Faces of Christianity* laat Philip Jenkins zien dat de Bijbel in de specifieke context van Afrikanen en Aziaten spreekt met een frisheid, directheid en authenticiteit die niet gekend wordt door, en niet beschikbaar is voor de kerken in het geïndustrialiseerde Noorden. In het zuiden wordt de Bijbel 'met frisse ogen' gelezen, en dat levert nieuwe, soms verbazingwekkende interpretaties op.
11. Pa Yosiah Akindayomi (1909-1980) was de grondlegger van *The Redeemed Christian Church of God*, een grote Nigeriaanse Pinksterkerk met een enorme missionaire activiteit in Noord-Amerika en Europa (ook in Nederland). We lezen in de historie van deze kerk "The Lord then established a covenant with Pa Akindayomi, synonymous to the Abrahamic covenant in the Bible".

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis, coördinator
'Achtergronden'

EINDREDACTEUR:

Dr. A.L.Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, coördinator 'Meditatief',
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, coördinator 'Kerkelijk leven'
en 'Wandelen met God',
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert, coördinator
'Samenleving'.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, coördinator 'Opvoeding en
onderwijs', J.M. de Jong, rubriek 'Kunst',
Ds. G. Riemer, coördinator 'Van binnen
naar buiten', Dr. J. Smelik, rubriek 'Kerk
en muziek', Drs. H. Veldman, rubriek
'Kort historisch'.

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient
1 maand voor aanvang van het nieuwe
abonnementsjaar schriftelijk of per
e-mail te geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-
rom verkrijgbaar bij de Chr.
Blindenbibliotheek voor blinden
en slechtzienden.
Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

De ene erfgenaam 2

Vorige week werd het eerste deel geplaatst, deze keer het vervolg.

W. Wierenga ■

Citaten uit het boek van J. van Barneveld

In het boek *Met Israël op weg naar de eindtijd* lees ik op pag. 25 het volgende: “In Lucas 19: 29-44 leest u het verhaal van de intocht van Jezus in Jeruzalem. Jezus had een paar dagen eerder Lazarus uit de dood opgewekt en ging toen naar Jeruzalem. Onderweg liet Hij Zijn discipelen een ezeltje halen om daarop de Heilige Stad binnen te rijden. De discipelen en de menigte werden uitzinnig van enthousiasme. *Gezegend Hij, die komt, de Koning, in de Naam van de Here* riepen ze. En: De Koning van Israël. En: *Hosanna, de Zoon van David*. Zelfs de kleuters riepen enthousiast mee. Eindelijk, dachten de Joodse mensen van toen, eindelijk zou het beloofde land en verwachte koninkrijk van vrede en gerechtigheid aanbreken. Eindelijk zouden de profetieën vervuld worden. Immers, in die profetieën hadden ze gelezen dat de Messias op een ezeltje Jeruzalem zou binnenrijden. Lees maar bij de profeet Zacharia, in hoofdstuk 9:9-10. Het gebeurde toen niet. Jezus werd geen koning. Tot grote teleurstelling van de mensen. **Het is tot op heden nog niet gebeurd** (vet weergegeven door mij, WW). Maar het koninkrijk komt.

Misschien blijkt in dit citaat wel de kern van het verschil in opvatting. En dat verschil draait om de woorden: ‘Het is tot op heden nog niet gebeurd’. Het woordje ‘het’ moet terugslaan op het voorgaande: Jezus werd geen koning. Dát is tot op heden niet gebeurd.

Op pag. 42 komt Van Barneveld nog een keer terug op de intocht van Jezus Messias in Jeruzalem. Hij schrijft op die pagina: “Sommige profetieën werden in de tijd van de Here Jezus slechts gedeeltelijk vervuld. De uiteindelijke vervulling zal plaatsvinden in de ‘eindtijd’. Bijvoorbeeld de Here Jezus is wel op dat ezeltje Jeruzalem binnengereden, maar heeft Zacharia 9:10 waar gesproken wordt over het koninkrijk niet vervuld. Ook het ‘bloed, vuur en rookzuilen’ uit Handelingen 2:19 is nog niet uitgekomen. Een ander voorbeeld van een voorvervulling of deelvervulling is de profetie uit Joël 2, zoals deze in Handelingen 2 op het Pinksterfeest door Petrus wordt aangehaald. Immers het ‘bloed, vuur en de rookwolken’ uit de profetie zijn toen niet vervuld. De vervulling wacht nog, wellicht in de ‘eindtijd’.”

Op pag. 49: “Hij, de Zoon, heeft de ‘reiniging van de zonden’ volbracht. Halleluja. Hij zit aan de rechterhand van God in de hemel! Maar het koninkrijk is nog niet gekomen.”

Op pag. 57: “Openlijk verklaarde Jezus tegenover de ‘wereld’ in de persoon van de plaatselijke machthebber Pilatus dat Hij de ‘Koning van de Joden’ is. Hij stierf als Koning van de Joden en Hij zal terugkeren als Verlosser

en Koning van Israël”. En: “Hij kwam tot het Zijne (Joh 1:11) als de Koning van de Joden, de Koning van Israël. Hij stierf als Koning en Hij zal terugkomen als Koning van Israël’.

Graag helderheid

Dit lijkt me geen heldere voorstelling van zaken. Na het lezen van deze uitspraken ben ik geneigd de eenvoudige vraag te stellen: Is Jezus NU koning of niet? Hij zit aan de rechterhand van God, zegt Van Barneveld en dat is volkomen bijbels. Maar die uitdrukking is toch de term voor de hoge, koninklijke positie van de koning van Israël, gesproken uit de stam van Juda, de grote Zoon van David? Is Jezus dan NU koning of niet! Hoe kan Van Barneveld schrijven: Hij stierf als koning van Israël, Hij komt ook terug als koning van Israël, maar Hij werd geen koning en dat is tot op heden nog niet gebeurd?

Helderheid

De Bijbel leert erg duidelijk dat Jezus uit Nazaret is gestorven, opgestaan en naar de hemel is gegaan om daar alle macht in hemel en op aarde te ontvangen. Macht over de engelen, macht over Israël en macht over Amerika, enz. Hij zit op de troon van David, zoals Gabriël aan Maria aankondigde (“...en God, de Heer, zal Hem de troon van zijn vader David geven...”, Luk. 1:32). Toen Gabriël dat zei, was dat nog toekomstige tijd. Het is nu tegenwoordige tijd. Op die troon zit Hij nu (Hij moet koning zijn totdat “God alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd”, 1 Kor 15:25). Hij is NU koning over Israël en hoeft dat niet meer te worden. De wereld wemelt inderdaad van de mensen die Hem niet als koning erkennen. Is Hij het daarom niet? Het land Israël is vol van de mensen die Hem niet als koning van Israël erkennen. Is Hij het daarom niet? Hij zit niet op een troon in Jeruzalem. Zit Hij daarom niet op de troon van David? Petrus verklaarde op de Pinksterdag toch dat Ps. 110, sprekend over de grote Zoon en Heer van David die aan Gods rechterhand mocht plaatsnemen, was vervuld in Jezus Christus! Hij zei: ‘Dus moet heel Israël weten dat Hij (Jezus van Nazaret) door God tot Heer en Messias is aangesteld (Hand 2:34-36). En dat woord ‘Heer’ betekent in het kader van Ps. 110: koning over Israël (en over meer). Nu liggen de zaken zo.

Wat is pastoraal?

Het zou goed zijn wanneer het bovenstaande openlijk en duidelijk aan de Joden werd verteld. Met de waarschuwing dat Jezus Messias hen die niet willen dat Hij koning

over hen is, zal kapotslaan met een ijzeren staf (Ps. 2). Dat lijkt me wijzer en meer pastoraal dan ze 'zoet' te houden met de onjuiste boodschap dat ze straks en masse wel door God zullen worden bekeerd. In het boek van Van Barneveld worden de christenen menigmaal streng en zelfs dreigend toegesproken dat ze de 'tekenen van de tijden' moeten verstaan. Die tekenen zijn bijvoorbeeld de vestiging van zoveel Israëlieten in hun oude land, de oprichting van de staat Israël en de vele overwinningen van Israël op de vijanden en de verandering van het verwaarloosde land in een hersteld en goed verzorgd, ja, bloeiend gebied. Niet eenmaal heb ik bij Van Barneveld gelezen dat de Israëlieten verstandig moeten worden en de Zoon eer moeten bewijzen met een kus, omdat hun weg anders dood loopt (zie Ps. 2). Bedenkt hij wel dat elke Israëliet die sterft zonder Jezus van Nazaret als Messias te hebben erkend, er weer één is, die het heil van de Messias misloopt?

Het oude land, de oude stad minder belangrijk?

Ik stel dat het land Israël geworden is als alle andere landen: rijksgebied van de Zoon van David, op de troon van David gezeten, Jezus uit Nazaret. Het land Kanaän is niet minder belangrijk geworden door Jezus Christus en zijn werk, maar alle andere landen zijn nu even belangrijk geworden als het land Israël. David heeft de wereld veroverd! Voor zijn volk, zijn met vele heidenen uitgebreide volk Israël. In de duizend jaar dat Jezus op de troon van David in de hemel zit... en dat is NU het geval... en nu in die duizend jaar de satan is gebonden en opgesloten, zodat hij de volken niet meer in zijn greep kan houden en ze niet afkerig kan houden van het evangelie... en dat is Nu het geval... brengt Koning Jezus alle mensen bijeen die door God zijn bestemd voor het eeuwige leven. Een volheid van Israëlieten en een volheid van heidenen. Van beide, van Israëlieten en van heidenen een rest, die tegelijk de volheid is. Dat gebeurt niet ná elkaar: eerst de heidenen en daarna, dan pas, de Israëlieten. Dat leert de Bijbel nergens. Ook niet in Rom. 11:25-26. In Rom. 11:25-26 leert Paulus dat tot het einde der tijden (en dat tijdstip breekt aan als de volheid der heidenen is bereikt én tegelijkertijd daarmee de volheid van Israël is bereikt) de verharding van Israël gedeeltelijk zal blijven. Zodat ook steeds, in de loop van dezelfde tijd die nodig is om de volheid der heidenen binnen te halen, ook Israëlieten weer worden ingeënt in de boom waar ze 'van nature' (zoals Paulus zegt in Rom. 11:24) bij horen. De heidenen komen, door te gaan geloven in Jezus Messias, druppelsgewijs in de loop der eeuwen binnen, en gedurende diezelfde eeuwen komen ook de Israëlieten door te gaan geloven in Jezus Messias druppelsgewijs binnen. Zij, de tot geloof in Jezus Messias gekomen Israëlieten en de tot hetzelfde geloof gekomen heidenen

komen door dat geloof in één en dezelfde metro te zitten en zo arriveren ze gelijktijdig op het hoofdstation. Ze zijn reisgenoten geworden, de messiaanse Joden en de tot geloof gekomen heidenen, reisgenoten, of ook medeburgers.

Is het oude volk minder belangrijk geworden?

Het volk Israël is voor God niet minder belangrijk geworden door Jezus Christus en zijn werk. Alle volken zijn door Hem even belangrijk geworden als Israël: uit alle volken verzamelt Hij hen die door God Jahweh zijn uitgekozen voor het eeuwige heil. "Er zijn geen Joden of Grieken (niet-Joden, WW) meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen... U bent allen één in Christus Jezus. En omdat u de Messias toebehoort, bent u nakomelingen van Abraham en erfgenamen volgens de belofte". Dat zijn duidelijke woorden, woorden van Paulus. Zie Gal. 3:28-29. Dit geldt voor Joden en niet Joden: (alleen) omdat U de Messias toebehoort, bent u nakomelingen van Abraham en erfgenamen van de belofte. Erfgenamen waarvan? Van de landen Nederland, Israël, Amerika en alle andere landen. Kortom: erfgenamen van de kosmos, zoals Paulus schrijft in Rom. 4:13. Door het geloof in Jezus Messias ben ik die geen enkele druppel, zelfs geen uiterst verdunde druppel van Abrahams bloed in de aderen heb, toch nakomeling van Abraham en erfgenaam van de kosmos. Niet meer, maar ook niet minder dan een volbloed Israëliet die Jezus als Messias belijdt. En wie niet in Jezus Messias is (niet door het geloof aan Hem verbonden is), is geen erfgenaam van het land Israël en van de rest van de kosmos, of hij nu van joodse afkomst is of van niet-joodse afkomst.

De ene erfgenaam

Er is immers, strikt gesproken, maar één erfgenaam, Jezus uit Nazaret. Wil je de kosmos, ook het land Israël, erven, moet je er voor zorgen dat je in Hem bent. Dan zul je samen met Hem erven.

Dat zegt Paulus duidelijk in Gal. 3:16-18. Daar staat de meest fundamentele uitspraak over de wijze waarop men het land Israël en alle landen ter wereld erft. De belofte de hele kosmos te beërven, is voor Abraham en zijn nakomeling. "Let wel, er staat niet 'nakomelingen', alsof het velen betreft, maar het gaat om één: 'je nakomeling' - en die nakomeling is Christus". Als je erft, erf je omdat je aan die ene erfgenaam verbonden bent en anders erf je niet. Daarbij is geen sprake van Jood en niet-Jood.

Ds. W. Wierenga is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman.

Gereformeerd Kerkboek gezang 56:

Bij de Jakobsbron

lied van de week

Deze keer staat een bijbellied op het rooster. Het is een lied dat Ria Borkent schreef bij Johannes 4, het bekende verhaal van de Samaritaanse vrouw. Het lied werd eerder gepubliceerd in *Zing met de hemelboden*, 77 kerkliederen voor gemeente en cantorij (Zoetermeer 2003). In een gekopieerde uitgave van 32 liederen, die onder dezelfde titel in 1997 verscheen, is het lied te vinden op pagina 20. Daar is tevens een begeleidingszetting te vinden van de componist van de melodie, Willem Vogel.

J. Smelik ■

Tekst

De eerste en laatste strofe personifiëren de Samaritaanse vrouw, terwijl in de tweede en derde strofe Jezus sprekend ingevoerd wordt. Na het tweede en laatste couplet klinkt een refrein waarvan de tekst in de wij-vorm is gegoten. Het refrein fungeert als een soort toepassing voor de gemeente. Op basis van deze vormgeving ligt het voor de hand om de coupletten door een cantorij of door solisten te laten zingen en het refrein door de gemeente. De tekst spreekt vrijwel geheel voor zichzelf. Karakteristiek voor het lied is dat Ria Borkent het beeld van water uit Johannes 4 uitbreidt, verbindt met het beeld van een kruik. Dat gebeurt in het derde couplet, waarbij de regel 'met je buik van leegte vol' op twee manieren begrepen kan worden: je buik vol hebben van leegte (dus: de leegte zat zijn) en je buik is vol leegte (dus: je bent een hol vat). In *Zing met de hemelboden* verwijst Ria Borkent in de toelichting naar Jesaja 45:9 waar staat: *Wee degene die de strijd aanbindt met hem door wie hij gevormd is - een potscherf tussen de potscherven. Zegt klei soms tegen wie hem vormt: 'Wat ben je eigenlijk aan het maken? of: Deze pot heeft niet eens oren!* De dichteres schrijft vervolgens: "Slechts in scherven vangen wij het levende water op. Maar wie breekt (met de zonde) wordt geheeld!"

Melodie

Zoals we van Willem Vogels melodieën gewend zijn, past ook deze melodie prima op en bij de tekst. Zo heeft Vogel de vele enjambelementen (d.w.z. een zin loopt verder in de volgende versregel) goed opgevangen in zijn melodie. Bijvoorbeeld de regels 1, 2 en 3 van de eerste strofe vormen tekstueel één zin en de componist heeft de melodie dan ook laten doorlopen over deze drie regels. Een ander opvallend en mooi moment is de derde regel

van het refrein met die stromende achtste noten aan het eind van de regel als muzikale verbeelding van het water.

Karakteristiek voor deze melodie is onder meer de toonherhalingen, die het meest uitgebreid in regels 1/2 van het couplet en regel 1 van het refrein zijn, maar ook elders zijn de tweevoudige toonherhalingen bepalend voor de structuur.

Zoals hierboven al gezegd, geeft de tekst aanleiding om de coupletten door een cantorij of door solisten te laten zingen. De gemeente kan dan het refrein, dat in de eerste persoon meervoud gesteld is, voor haar rekening nemen. Bijkomend voordeel hiervan is dat de gemeente alleen de melodie van het refrein hoeft te leren.

Gebruik

Wanneer men nadenkt over wanneer het lied gezongen kan worden, dan blijkt al snel dat daarvoor niet veel gelegenheden zich zullen voordoen. Dit geldt vooral omdat de tekst expliciet het verhaal vertelt van de Samaritaanse vrouw bij de Jakobsbron.

Op de synode van Amersfoort is gediscussieerd of dit lied wel vrijgegeven moet worden o.a. vanwege de beperkte bruikbaarheid. Het zou eigenlijk alleen gezongen kunnen worden wanneer de geschiedenis van de Samaritaanse vrouw in de kerkdienst aan de orde is. Uiteindelijk is toch tot vrijgave van het lied besloten. Desondanks snijdt de kritiek m.i. wel hout, want echt sterk vind ik dit lied nu ook weer niet en combineer je dat met het feit dat maar een *gelimiteerd* aantal liederen vrijgegeven mocht worden, dan was de keuze voor een liturgisch breder inzetbaar lied verdedigbaar geweest.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.

MOOIE RAMEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Je hebt met specialisten te maken.
Dat merk je in alles.

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

**Geef zicht aan blinden
in Azië en Afrika**

www.geefzicht.nl
Giro 131
Dark & Light, Veenendaal

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ Toegang.

Professionele hulp voor christenen

**OPVOEDEN
is mensenwerk**

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

**GEEF
EMFYSEEMPATIENTEN
MEER LUCHT**

Astma Fonds
STEUNPUNT VOOR 1.6 MILJOEN NEDERLANDERS

**GIRO
55055**

14 OKTOBER MICHA ZONDAG

DOE MEE MET
UW KERK/
GEMEENTE

Wat is gerechtigheid in een wereld vol armoede? Op Micha Zondag staan christenen over de hele wereld stil bij deze vraag. Doe mee met uw kerk op 14 oktober en stel uw dienst in het teken van het onrecht in de wereld. Om invulling aan uw kerkdienst te geven kunt u gebruik maken van speciaal ontwikkelde gratis materialen als preeksets, bijbelstudies en gebedsonderwerpen. Micha Zondag is een initiatief van de wereldwijde Micha Campagne. Meer informatie en alle materialen kunt u vinden op:

→ WWW.MICHACAMPAGNE.NL

MICHA CAMPAGNE
HONGER NAAR GERECHTIGHEID